

Filosofické a právně-filosofické aspekty kauzality jako východiska pro hledání nových řešení v medicínsko-právních sporech?¹

Autor: JUDr. Adam Doležal, LL.M.

Pracoviště: Kabinet zdravotnického práva a bioetiky, Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i.

Abstract: The purpose of this essay is to introduce a philosophical foundation into the ideas relating to Causality in Tort Law. This Article uses firstly historical and descriptive method in order to find crucial theories on Causation in famous philosophical works. In brief it deals with historical background to many of the issues and disputes surrounding causation that concern philosophers today. Causation's role has been recognized since the ancient Greeks.

The second part deals with the leading theories that have been the focal points of contemporary debate in the philosophy of law. In this part is central point the notion of "cause" as used in legal context. The distinction between factual and normative causation and its consequences is also mentioned.

In the last part author thinks about directions legislation and justice application should proceed.

Key words: causation, medical law, causes, conditions, counterfactuals, NESS theory, But-For Theory, tort Law

¹ Tento článek byl vypracován s podporou GAČR v rámci grantového projektu P408/12/2574

I. Úvod – medicínsko-právní problematika. Metodologické přístupy

Právní odpovědnost je neodvisle spjata s existencí příčinné souvislosti. Kauzální nexus, specifický vztah mezi protiprávním jednáním a škodním následkem, resp. následkem, který přináší újmu, je nezbytný pro vznik deliktní odpovědnosti.

V recentní zahraniční právně teoretické literatuře je právě problematika kauzality, kauzálního nexu, jednou z nejvíce diskutovaných a nejproblematictějších otázek, které jsou v souvislosti s civilní právní odpovědností v medicínsko-právních sporech diskutovány. Ponecháme-li tedy stranou problematiku trestního řízení, je, ačkoliv to nemusí být na první pohled patrné², nejožehavějším tématem v civilním řízení mezi pacientem a lékařem právě problematika prokázání příčinné souvislosti.

Lpění na prokázání příčinné souvislosti se 100% jistotou³ tak, jak je zastáváno současnou judikaturou, se právě v oblasti medicíny jeví jako neudržitelná – neboť není téměř možné posoudit fyziologické procesy odehrávající se v pacientově těle. Je velmi obtížné posoudit, co je součástí procesu postupující nemoci, a co by mohlo být následkem pochybení lékaře. V teorii se vyskytuje pro tuto oblast příznačná metafora „černé skříňky“⁴, kdy je znám vstup a výstup, ale posouzení kauzálního nexu je prakticky nemožné. Je tedy nasnadě, že jsou hledány modely, aby tato neúnosná situace, která nekoresponduje s korektivní spravedlností, byla jistým způsobem modifikována.

Pro právní jurisprudenci existují v podstatě dvě metodologické možnosti, jakým způsobem hledat řešení *de lege ferenda*, které by mohlo vhodným způsobem formovat stav platného práva. První z nich je komparativní metoda, vycházející z empirického studia stavu jednotlivých právních řádů a pátrání po tom, jakým způsobem je v tom kterém řešen institut kauzality a následné porovnávání jednotlivých úprav včetně aplikační praxe národních judikatur v této oblasti tak, aby se z nich dala jakýmsi způsobem vystavit nová koncepce. Tento postup, který by se metaforickým způsobem dal nazvat jako postup od individuálního k obecnému, jsem se pokusil konstruovat ve dvou článcích, které jsou v současné době v tisku, resp. v recenzním řízení⁵. Druhou alternativou je vycházet ze smyslu institutu kauzality, z jeho obecného filosofického vymezení a překlenutí do právní filosofie a na základě toho formulovat individuální požadavky na podobu tohoto institutu v právních normách.

II. Filosofické a právně-filosofické otázky

Tento přístup však nutně vyvolává některé otázky, které je třeba správně formulovat, aby byly samy o sobě smysluplné a bylo na nich možné konstruovat teoreticky konzistentní odpovědi. Některé otázky se samy nabízejí. Je kauzalita v právním smyslu odlišná od kauzality ve vědě, v každodenním životě, či chápaná v jejím metafyzickém smyslu? Má smysl při zkoumání právní kauzality vycházet z některých teorií týkající se kauzality obecné? Není právní kauzalita jen umělým konstruktem, který v konečném důsledku za určitých podmínek uznává fikci příčinného vztahu, jež je

² Na první pohled se zdá, že nejčastěji diskutovaným tématem je výše případného odškodnění

³ Viz judikatura Nejvyššího soudu ČR - např. rozhodnutí NS sp. zn. 25 Cdo 168/2003 nebo R 21/1992

⁴ SCHIEMAN, G. Problems of Causation in the Liability for Medical Malpractice in German Law in *Causation in Law: Praha 2007*. Editor Luboš Tichý. Beroun: IFEC, 2007, 223 s. ISBN 978-80-85889-93-2., s. 187

⁵ Doležal, A., Doležal, T., Uplatnění principů PETL při řešení některých složitých kauz v oblasti příčinné souvislosti v medicínsko-právních sporech, Soudní rozhledy, v tisku a Doležal, A., Doležal, T. Problematika prokazování příčinné souvislosti v medicínsko-právních sporech, Právník.

podkladem pro přiznání právní odpovědnosti? Jaká kritéria v právním slova smyslu nás vedou k tomu, abychom mohli říci, že z právního hlediska jednání nebo událost jsou příčinnou jiné události způsobující újmu? Které otázky relevantní pro filosofický diskurs mohou být v právním diskursu ignorovány jako nepodstatné tak, aby smysl celého institutu nebyl narušen? Nežli se pokusím odpovědět na tyto otázky, je nutné poukázat na širokou míru variability odpovědí.

III. Variabilita odpovědí. Filosofické koncepce. Proměna diskursu. Funkce kauzality.

„Philosophers have been interested in the nature of causation for as long as there has been philosophy. They have been interested in what we say about the world when we say that one thing caused another, and in whether there is anything in the world that answers to the causal claims we make about it. Despite the attention, there is still very little agreement on the most central question concerning causation: what is it? Is it a matter of the instantiation of regularities or laws, or counterfactual dependence, or manipulability, or transfer of energy, for example?“⁶

Výše uvedený citát pregnantně vyjadřuje nejistotu ohledně povahy kauzality. Nedostatek konsensu v této základní otázce přetrvává a jak už to v oblasti filosofie bývá, zůstává nejistota ohledně výsledného chápání tohoto pojmu.⁷ Zdá se, že jednotné pojetí kauzality není dosažitelné. Celá neurovaná situace vychází z nejistoty ohledně metafyzického statutu kauzality. Souvisí to s proměnou diskursu, nicméně i přes historický vývoj jednotlivých konotací tohoto pojmu a zejména pozitivní vědy, která v oblasti kauzality staví nová dilemata tím, že překonává staré zdánlivé jistoty⁸.

Proč se vůbec zabývat kauzalitou v metafyzickém smyslu? Vzhledem k tomu, že jedna z otázek směřovala k tomu, zda je zde jistá propojenost mezi kauzalitou faktickou a kauzalitou právní, je nutné se vypořádat i s tímto jevem? Je totiž nesporné, že minimálně terminologicky se využívá i v právním kontextu shodné nebo analogické výrazivo; zároveň posun v diskursu vědeckém posouval i diskurs právní. I to pak osvětluje to, že kruciólním tématem v právním diskursu se kauzalita stává až ve druhé polovině devatenáctého století⁹. Z těchto důvodů se v tomto článku objeví krátké shrnutí některých metafyzických východisek kauzality, byť širší diskuse o filosofickém pojetí kauzality by nejen zdaleka překročila rámeček tohoto příspěvku, ani není jejím cílem.

Nežli přikročíme k tomuto shrnutí, je nutné zauvažovat i o funkci kauzality v běžném smyslu. Z tohoto hlediska můžeme rozlišovat tři základní funkce:

⁶ BEEBEE, Helen, Christopher HITCHCOCK a Peter Charles MENZIES. *The Oxford handbook of causation*. Oxford: Oxford University Press, c2009, xv, 790 p. Oxford handbooks in philosophy. ISBN 01-992-7973-X, s. 1

⁷ „V určitém okamžiku si filozofové museli uvědomit prostou, mrzutou, ale nepopíratelnou skutečnost a vyrovnat se s ní: mezi otázkami, které drží evropskou filozofii při životě už více než dva a půl tisíce let, nebyla nikdy žádná z nich vyřešena způsobem, který by všechny uspokojil. Všechny buď zůstávají i nadále kontroverzní, nebo je filozofové zrušili.“ KOŁAKOWSKI, Leszek. *Metafyzický horor*. Vyd. 1. Překlad Allan Plzák, Josef Mlejnek. Praha: Mladá fronta, 1999, 132 s. Souvislosti (Mladá fronta), sv. 15. ISBN 80-204-0767-7, s. 8

⁸ Zásadní přelom znamenal v pojetí kauzality např. přechod od vědeckého mechanického determinismu preformulovaném Newtonem (ačkoliv sám Newton považoval svět za indeterministický) a precizně definovaném Laplacem pozměnil svůj charakter na základě zjištění toho, že ve fyzice existují i nestabilní systémy. Russell na základě toho mluví o tom, že již není možné mluvit o determinismu, neboť axiom nutné příčiny neexistuje, existuje pouze statická pravděpodobnost.

⁹ Porovnej NUOTIO, Kimmo in *Causation in Law: Praha 2007*. Editor Luboš Tichý. Beroun: IFEC, 2007, 223 s. ISBN 978-80-85889-93-2, s. 27

a) funkci předpokládaného následku – (forward-looking theory) – tato funkce má osvětlit to, co se stane, známe-li dopředu určité podmínky, na základě domněnek pak vystavujeme předpoklady pro to, co bude následovat, tj. vyvozuje se budoucnost na základě jistých předpokladů. Laplace na základě tohoto vyvozoval, že v případě absolutního pozorovatele s absolutní znalostí všech příčin by bylo možné odvodit veškeré konání na světě (tzv. Laplaceův démon)¹⁰, důsledkem toho byl absolutní determinismus. Nicméně Laplace neuvažuje o některých problémech této teze - některé nemohl řešit s ohledem na vývoj ve vědě a některé, např. to, že pozorovatel již pozorováním ovlivňuje realitu, opomněl.

b) funkce vysvětlující následek (backward-looking theory) – co se stalo lze vysvětlit na základě znalostí podmínek, které byly příčinou následné události. Stejně jako v předešlém případě je nutné znát celý komplex podmínek, na základě něj lze pak usoudit na existenci příčinné souvislosti.

c) přiřítající odpovědnost (attributive theory) – na základě této funkce se rozhoduje o tom, jaké jednání a v jaké míře způsobilo následek ve vnějším světě. V právní rovině se právě s touto funkcí a funkcí uvedenou v bodě b) pracuje nejčastěji.

IV. Některé klasické nauky o kauzalitě mající vliv na právně-teoretická díla

Základní historické východisko k pojmání kauzality se nachází již v antické filosofii, kromě ontologické podstaty kauzality řešené již u přírodních filosofů, se jí podstatně zabýval také Platón, když v dialogu *Timaios* tvrdí, že vše, co vzniká, vzniká nutně z nějaké příčiny¹¹ i Aristoteles, který rozlišoval čtyři druhy příčin (formální, látkovou, účinnou (nebo působící), a cílovou), které musí působit společně.¹²

Jakkoliv je toto pojetí zajímavé, podrobněji se nemá smysl jím zabývat, neboť pro moderní teorie právní kauzality není jeho vliv příliš velký¹³, obdobně jako některé zajímavé teorie týkající se kauzality v podání Tomáše Akvinského¹⁴.

¹⁰ „Given for one instant an intelligence which could comprehend all the forces by which nature is animated and the respective situation of the beings who compose it an intelligence sufficiently vast to submit these data to analysis it would embrace in the same formula the movements of the greatest bodies of the universe and those of the lightest atom ; for it, nothing would be uncertain and the future, as the past, would be present to its eyes.” DE LAPLACE Pierre Simon, Marquis, A philosophical essay on probabilities, 1. Vyd. New York: John Wiley & Sons., London : Chapman & Hall, Limited, 1902,, s.4)

¹¹ PLATÓN. *Timaios; Kritias*. 2. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996. 137 s. Oikúmené. Platónovy spisy; 17. ISBN 80-86005-07-0, s. 28 a násl.

¹² Podrobněji porovnej např. BROADIE, Sarah, The Ancient Greeks, in BEEBEE, Helen, Christopher HITCHCOCK a Peter Charles MENZIES. *The Oxford handbook of causation*. Oxford: Oxford University Press, c2009, xv, 790 p. Oxford handbooks in philosophy. ISBN 01-992-7973-X, s. 21 a násl.

¹³ „But although Aristotle’s approach was the dominant one in philosophy for almost 2,000 years, and although it contains useful distinctions and insights, it is rarely referred to in present-day discussions. There are various reasons for this. One is that Aristotle’s conception of causation, and, in particular, his idea of final causes, has a strongly teleological orientation. Another is that Aristotle did not think of causation, as present-day philosophers do, as a relation between events or states of affairs. Perhaps the most important reason, however, is that Aristotle was apparently unaware that there are very serious difficulties concerning the concept of causation.” SOSA, Ernest a Michael TOOLEY. *Causation*. New York: Oxford University Press, 1993, viii, 252 p. ISBN 01-987-5094-3., s. 31

Klíčový obrat v chápání kauzality přináší Humovo Zkoumání lidského rozumu¹⁵. Význam jeho přínosu tkví nejen v koncepčním zaměření na problém kauzality, ale také v tom, že řada současných filosofů se domnívá, že v základní konstrukci je jeho nahlížení na vztah příčiny a účinku správný¹⁶. Zároveň Humeovy argumenty zůstávají klíčové.

Hume nenalézá kauzalitu ve vnějším světě, ale jako určitý druh psychologické nutnosti v našem vnímání odvozené ze zkušeností a formulující se v principu zvyku. Hume konstatuje, „že při stálém spojení dvou věcí – tepla a plamene, tíže a hmotnosti – jsme samotným zvykem přivádění k tomu, že čekáme existenci jednoho z existence druhého. ... Ale žádný člověk, který viděl jedno těleso, jak se pohybuje na popud druhého, by nemohl usuzovat, že každé těleso by se na podobný popud dostalo do pohybu. Všechny závěry, odvozené ze zkušenosti, jsou tedy následkem zvyku, nikoliv rozumové úvahy. ... Hlavním vodítkem lidského života je tedy zvyk. Tento princip působí, že naše zkušenost je nám užitečná a že pro budoucnost čekáme stejný sled událostí, jaký jsme zažili v minulosti.“¹⁷

Hume se pokusil rozložit tradiční metafyzické chápání kauzality jako vztahu mezi vnějšími jevy a nalézá kauzalitu jako jakýsi typ „kauzálního smyslu“ podle něhož rozeznáváme kauzální spojitosti.¹⁸ Tento „kauzální smysl“ je nalezen u Huma v souladu s empirickým principem, který předpokládá, že ideje jsou odvozeny z přímých vjemů. Idea nutné spojitosti nemůže být nikdy odvozena z individuálního případu, ale na základě opakování a analogie, na základě něhož dochází ke spojení v mysli, které je chápáno jako nutnost. Hume tak odmítl tradiční chápání kauzality a vyvrátil náhled racionalistů (zejména Descartesův), kteří zastávali názor, že zde existuje elementární prvek *a priori* rozvažování v kauzálním vztahu. Podle Huma ovšem kauzální spojitost není logicky nutná a proto nemůže být poznávána *a priori*, je poznávána *a posteriori*, protože nutně musíme mít empirické zkušenosti o podobných jevech. Humovo pojetí tak zároveň otevírá prostor pro kontrafaktuální teorii kauzality¹⁹.

¹⁴ Podrobněji, MARENBOON, The Medievals, in BEEBEE, Helen, Christopher HITCHCOCK a Peter Charles MENZIES. *The Oxford handbook of causation*. Oxford: Oxford University Press, c2009, xv, 790 p. Oxford handbooks in philosophy. ISBN 01-992-7973-X,, s. 41 a násl.

¹⁵ K Humově pojetí kauzality ovšem bezrozporné, někdy se mluví o dvojitým pojetí: „Hume's conclusion seems to be summed up in the two definitions of a cause as an object precedent and contiguous to another, and where all the objects resembling the former are placed in a like relation of priority and contiguity to those objects that resemble the later, and again as an object precedent and contiguous to another, and so united with it in the imagination, that the idea of the other, and the impression of the one to form a more lively idea of the other. These definitions, repeated with minor changes in the Enquiry, identify causation first with regular succession and then with succession together with a psychological association. They at once give rise to well-known and obvious difficulties and objections. How are the two definitions even to be reconciled with one another?“ MACKIE, J. *The cement of the universe: a study of causation*. Oxford: Clarendon Press, 1980, xvi, 329 s. Clarendon library of logic and philosophy. ISBN 01-982-4642-0, s. 3

¹⁶ Srovnej např. BEAUCHAMP, Tom L a Alexander ROSENBERG. *Hume and the problem of causation*. New York: Oxford University Press, 1981, xxiv, 340 p. ISBN 01-952-0236-8, kteří své dílo koncipují jako obhajobu Humovy doktríny nahlížení na kauzalitu s tím, že se jedná o nejadektivněji pojaté dílo o kauzalitě.

¹⁷ HUME, David. *Zkoumání lidského rozumu: Určeno pro posl. fak. filosof.* 1. vyd. Praha: SPN, 1971, s. 22

¹⁸ GARRET, Don, Hume in BEEBEE, Helen, Christopher HITCHCOCK a Peter Charles MENZIES. *The Oxford handbook of causation*. Oxford: Oxford University Press, c2009, xv, 790 p. Oxford handbooks in philosophy. ISBN 01-992-7973-X s. 86 a násl.

¹⁹ NUOTIO, Kimmo in *Causation in Law: Praha 2007*. Editor Luboš Tichý. Beroun: IFEC, 2007, 223 s. ISBN 978-80-85889-93-2, s. 30

Na jeho obrat od hledání kauzálního spojení ve vnějším přírodním světě a mechanických zákonech a přechod k objevení kauzality jako systematického chápání lidské mysli založené na zvyku navázaly následně i nové teorie, a to jak teorie empirických filosofů, tak i Kantovská filosofie, empirický základ Humovské filosofie překračující a zakládající kauzality jako transcendentální kategorie našeho vnímání.

Před rozbohem Kantovského pojetí kauzality, které bude řešeno zejména v souvislosti s ryzí naukou Hanse Kelsena, se zaměříme na poněkud odlišné pojetí kauzality, vycházející z britské empirické tradice v pojetí utilitaristického filosofa Johna Stuarta Milla.

Mill navazuje na Huma. Definuje příčinnost jako vztah, kde je „*the antecedent, or the concurrence of antecedents, on which [a given phenomenon] is invariably and unconditionally consequent*“.²⁰ Mill poukazuje na chybné pojetí kauzality v obecném smyslu v běžné řeči. To, co bývá nazýváno jako příčina určité události, je často pouze částečná příčina a nikoliv příčina jediná. Často tak spíše než o příčině mluvíme buď o poslední podmínce, která byla naplněna, než nastal následek, nebo o podmínce, jejíž role je zdánlivě nejpodstatnější.²¹ Tato obecná idea příčiny je však podle Milla mylná. Příčina je suma všech podmínek, pozitivních i negativních, sebraných dohromady, které musí být naplněny, aby nastala následná událost. Mill se také zároveň vypořádává s kritikou, kterou vůči Humeově pojetí směřoval Reid – a sice že existují jisté pravidelnosti (jako je den a noc), které nemají kauzální spojitost, a přesto pravidelně po jednom nastupuje druhý. Mill je označuje jako nekauzální zákonitosti či pravidelnosti (non-causal regularities). Mill tak znovuobnovil nutnou spojitost mezi příčinou a následkem. Jeho filosofické pojetí ovšem vyvolalo z hlediska právní kauzality jisté potíže. Jak správně podotýká Nuotio, Millovo lpění na úplném výčtu veškerých podmínek jako příčiny následku jsou v právní teorii i praxi neudržitelné, neboť jsou „kontraintuitivní“ a není možné uplatňovat takové soudy. Právní teorie se proto i nadále držela spíše obecného smyslu kauzality, byť nová obroda ve vědách nutila přehodnotit využití kauzality a využití adekvátní příčinnosti, teorie nejbližší podmínky nebo studie pravděpodobnostní kalkulace, čemuž ostatně odpovídá i vědecké pojetí statistické determinance.²² Právní odpovědnost také v některých teoriích měla být více založena na subjektivní předvídatelnosti nikoliv na objektivní kauzalitě.

Jak již bylo zmíněno, Humova teorie v řadě případů ovlivnila Immaneula Kanta. Kant sám přiznával vliv Humova učení na jeho východiska pro jeho kritickou filosofii. Poukazuje na Humovu námitku příčiny a účinku, která je jen následkem zvyku a víru v ně.

„Nejprve jsem se tedy pokoušel, zda si Humovu námitku nelze představit všeobecně, a brzy jsem shledal, že pojem spojení příčiny s účinkem není zdaleka jediný, pod nímž si rozvažovací schopnost myslí a priori spojení věcí, ba co víc, že metafyzika sestává jen z takových pojmů... přistoupil

²⁰ MILL, J.S. *On Nature*, Lancaster E-text 1996, citováno www.lancs.ac.uk/users/philosophy/texts/mill_on.htm, s. 245

²¹ Tuto otázku navodil již Millův předchůdce Jeremy Bentham, když mluví o principech, které ovlivňují výběr vstupních podmínek, podle kterých mluvíme o kauzalitě. Srovnej BENTHAM, J. *Theory of Fictions*, Part I: I: B: 9 (cf. Ogden edn., 1932, pp. 39-48)

²² NUOTIO, Kimmo in *Causation in Law: Praha 2007*. Editor Luboš Tichý. Beroun: IFEC, 2007, 223 s. ISBN 978-80-85889-93-2, s. 31

*jsem k dedukci těchto pojmů, o nichž jsem si byl nadále jist, že nejsou odvozeny ze zkušenosti, jak se obával Hume, nýbrž že pocházejí z čisté rozvažovací schopnosti.*²³

V tom nachází Kant základ metafyziky.²⁴ Co se týče kauzality Kant, podobně jako Hume, ji odmítá chápat jako součást vnějšího světa. Na rozdíl od něj ovšem mluví o vztahu příčiny a účinku jako syntetickém principu *a priori* (na rozdíl od Huma a empiriků, kteří kauzální princip spatřují jako syntetický princip *a posteriori*, či předchozích racionalistů, kteří jej považují za analytický princip *a priori*). Podle Kanta „*pojmem, který obsahuje nutnost syntetické jednoty, může být jen čistý rozvažovací pojem, který není ve vnímání, a tím je pojem vztahu příčiny a účinku, z nichž příčina určuje účinek v čase jako následek, a nikoli jako něco, co by mohlo v pouhé fantazii předcházet (nebo dokonce vůbec nebýt vnímáno). Jen díky tomu, že podřizujeme posloupnost jevů, a tedy všech změn, zákonu kauzality, je tedy možná zkušenost sama, tj. empirické poznání jevů; ony samy jsou tudíž jako předměty zkušenosti možné jen na základě právě tohoto zákona.*“²⁵

Kant uvozuje, že „*všechny změny se dějí podle zákona spojení příčiny a účinku*“²⁶. Hledá univerzální pravidlo, nový koncept, který by byl založen kompletně *a priori* v porozumění. Kant nalézá objektivní posloupnost dějů, která činí pořadí vjemů nutným. Podle Kanta svou subjektivní syntézu činím objektivní vzhledem k nějakému pravidlu, podle kterého jsou jevy ve své posloupnosti určeny předchozím stavem. Pojem příčiny tak je čistou představou *a priori* (obdobně jako prostor a čas) na základě a pomoci níž se zkušenost teprve vytváří. Ale „*logická jasnost této představy o pravidle určujícím řadu událostí, jako je tomu u pojmu příčiny, je ovšem možná jen tehdy, když jsme ji použili ve zkušenosti.*“²⁷

V další části pak Kant rozlišuje dvojí typ kauzality – kauzalitu na základě přírody nebo kauzalitu ze svobody. První z nich je kauzalita jako spojení jednoho stavu s nějakým předcházejícím stavem ve smyslovém světě podle určitého pravidla. Kauzalita ze svobody vychází z ideje spontaneity, kdy člověk jedná sám od sebe a není určen jinou příčinou v kauzálním řetězci, neovlivněn donucováním ze strany smyslovostí. Tato svoboda je pak východiskem pro Kantovu teorii praktického rozumu. Kant právě v této hodnotě překonává determinismus, když konstatuje: „*Snadno zjistíme, že kdyby veškerá kauzalita ve smyslovém světě byla pouze přírodního typu, byla by každá událost určena v čase podle nutných zákonů nějakou jinou událostí, a protože jevy, pokud určují libovůli, by musely činit každé jednání jako svůj přirozený následek nutným, zničilo by zrušení transcendentální svobody veškerou praktickou svobodu.*“²⁸

²³ KANT, Immanuel – Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou, Svoboda, Praha 1972, s. 44

²⁴ Hlavní rozdíl mezi Kantovým a Humovým zkoumáním rozumu je v pojmání nutnosti, zatímco u Kanta je tato nutnost objektivní, u Huma subjektivní. „*Chtít vymačkat ze zkušenostní věty nutnost (ex pumice aquam) a spolu s ní chtít zjednat soudu také pravou obecnost (bez níž není možný žádný rozumový úsudek, a tedy ani úsudek dle analogie, která je přinejmenším předjímanou obecností a objektivní nutností, a tyto tedy vždy již předpokládá), je přímý protimluv. Podsouvat místo objektivní nutnosti, která se vyskytuje jen v apriorních soudech, subjektivní nutnost, tj. zvyk, znamená upírat rozumu mohutnost soudit o předmětu, ...*“ KANT, Immanuel – Kritika praktického rozumu, Svoboda, Praha 1996, s. 20

²⁵ KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. 1. vyd. Překlad Jaromír Loužil, Jiří Chotaš, Ivan Chvatík. Praha: Oikoymenh, 2001, 567 s. Knihovna novověké tradice a současnosti, sv. 36. ISBN 80-729-8035-1, s. 163

²⁶ Tamtéž, s. 162

²⁷ Tamtéž, s. 166

²⁸ Tamtéž, s. 338

Bytost pak může být v rámci kauzálního nahlížení jednak bytostí senzibilní (v rámci působení vnější příčiny na ní, z hlediska jejích účinků jakožto jevu ve smyslovém světě), zároveň však může být i příčinou jevů, bytostí inteligibilní (jakožto jednající věc o sobě), jednání začíná v ní samé. Takto chápe Kant mohutnost svobody jako počátku kauzality.

V. Odras moderní filosofie kauzality do právní teorie

V moderním diskursu se problematika filosofického uchopení kauzality roztříštila do řady teorií navazujících na klasické teoretiky kauzality. Pluralismus teorií odráží některá východiska výše uvedená, a navazuje na ně. Kupříkladu na Humovy teorie kauzality odkazují zastánci teorie pravidelnosti (regularity theories, RVC), či kontrafaktuální teorie (counterfactual theories). Na posun ve vědeckých teoriích navazuje teorie pravděpodobnostní, která se snaží sloučit vědeckou kauzality s indeterminismem a věří, že jsou tyto dvě teze slučitelné. V novodobých teoriích najdeme i zastánce kauzálního pluralismu (projekt jednoznačné odpovědi na problematiku kauzality je neřešitelný, kauzalita je „esenciálně sporný koncept“, protože jednotného konsensu nelze dosáhnout.²⁹ Protože výčet těchto recentních teorií by zcela překročil rámec tohoto příspěvku a není ani jeho účelem, budou metodologicky dále rozebrány pouze moderní teorie, které významně proměnili diskurs o kauzalitě v právní teorii.

Významný přelom v chápání vztahu příčiny a následku v právním řádu přináší přístup Kelsenovy ryzí nauky právní. Kelsen podle svých slov vychází z Kantovské filosofie, nicméně podle některých teoretiků se v jeho pojetí spíše odráží Humovská tradice. Co se týče jeho teorie právních norem, Kelsen vychází z tzv. Humovy teze, která v souhrnu tvrdí, že normativní závěr nelze vyvodit z čistě faktuálních premis.³⁰ Na základě této teze Kant rozlišuje dvojí nazírání lidského intelektu, kauzální a normativní (sein a soll, tj. to co jest a to co má být).

Podle Kelsena pak lze ve společenských vědách stanovujících společenský zákon mluvit o principu přičitatelnosti – tak lze rozumět spojení mezi podmínkou normy a sankcí jako následkem, na rozdíl od kauzality, která je přítomna v přírodních vědách. Sepětí u kauzality vyjadřuje modální sloveso „muset“, zatímco v rovině právní (či morální) je tím modální slovesem sloveso „měti“. Taktéž v normativním systému mluvíme o platnosti norem, nikoliv o jejich existenci. Podle Kelsena *„kauzalita a přičitatelnost jsou, jak se poznamenává, dva různé druhy funkčního vztahu, v němž jsou vzájemně spojeny dvě skutečnosti, jako podmínka a následek. Rozdíl mezi oběma je v tom, že přičitatelnost (tj. vztah mezi určitým chováním jako podmínkou a sankcí jako následkem) je popsána v morálním nebo právním zákoně, je zřízena volným aktem, jehož smyslem je norma, zatímco kauzalita (tj. vztah mezi příčinou a následkem, který je popsán v přírodním zákoně), je na takovém zásahu nezávislá. Jiný rozdíl mezi kauzalitou a přičitatelností je v tom, že každá konkrétní příčina musí být posuzována jako následek jiné příčiny a každý konkrétní následek (účinek) jako příčina jiného účinku, takže řetěz příčin a následků, odpovídající podstatě kauzality, je v obou směrech nekonečný.*

²⁹ Pro seznámení z rozmanitostí filosofických teorií doporučuji např. BEEBEE, Helen, Christopher HITCHCOCK a Peter Charles MENZIES. *The Oxford handbook of causation*. Oxford: Oxford University Press, c2009, xv, 790 p. Oxford handbooks in philosophy. ISBN 01-992-7973-X nebo SOSA, Ernest a Michael TOOLEY. *Causation*. New York: Oxford University Press, 1993, viii, 252 p. ISBN 01-987-5094-3

³⁰ Blíže k tzv. Humově tezi např. SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Plzeň: A. Čeněk, 2008, 330 p. ISBN 978-807-3801-342., s. 68 a násl.

*Zcela jiná je situace v případě přičitatelnosti. ... Řada přičítání nemá jako řada kauzality neohraničený počet členů, nýbrž zásadně jenom dva členy.*³¹

Toto Kelsenovské rozlišení kauzality a přičitatelnosti mělo široký dopad na právně-teoretické debaty. Jak uvádí Kimmo Nuotio, Kelsenova teorie je klíčová pro chápání v tom, že jsou to právní normy, které determinují, které fakty budou považovány za relevantní a jakým způsobem bude právo aplikováno. Normy jsou měřítkem pro fakta. Faktické záležitosti v právní kauzalitě jsou podřazeny normativní rovině přičitatelnosti.³²

VI. Kriteria pro posouzení existence kauzálního vztahu v právu

Kelsenovo rozdělení přičitatelnosti jako právního vztahu a kauzalitou jako vztahu faktického nastolilo otázku po rozlišení faktuální a normativní kauzality. V právně-vědeckém diskursu se začalo pátrat po kritériích pro existenci kauzální spojitosti či obdobné spojitosti v právu. Teorie (a v podstatě i praxe) nakonec rozlišuje dva druhy teorií o kauzalitě. První druh zahrnuje příčiny o sobě (cause-in-fact), tj. samotnou kauzální nutnost, podle níž se rozhoduje v jednotlivém případě. Určité příčiny musí konstituovat určité následky a jsou ve vzájemném kauzálním vztahu. Otázka v tomto případě zní, zda příčina musí být nutnou podmínkou, či pouze dostačující podmínkou nebo součástí skupiny podmínek, které jsou dohromady dostačující pro vznik následku?³³

Druhý druh teorií zahrnuje kritérium, které pro kauzální minimalisty není relevantní, resp. není součástí kauzálního rozvažování v právu. Jedná se o limitaci právní odpovědnosti v právních normách. V právní teorii se často mluví o bezprostřední, nejbližší nebo adekvátní příčině. Toto pojetí, byť možná více odpovídá běžnému chápání kauzality v obecném smyslu, považují kauzální minimalisté za filosoficky nesprávné, neboť do čistě faktických jevů se v civilním právu přimíchávají normativní úvahy. Tyto úvahy se navíc zabývají spíše pravidly dokazování (tedy procesními mechanismy, které ovlivňují možnosti úspěšnosti v případě sporu) než tím, co má být prokázáno. Do kauzálního rozvažování se v případě akceptování teorií o nejbližší či adekvátní příčině mísí rozvažování normativní. Podle kauzálních minimalistů je toto míšení věcně nesprávné. Lepším východiskem by bylo, aby příčinná souvislost nebyla vůbec prokazována. Tito teoretici apelují na to, aby právní řád na místo toho refletoval na teorii o relevantním sociálním riziku.

A. kauzálně relevantní podmínky (Cause-in-fact).

Na základě rozlišností při hledání odpovědi na otázku, jaké podmínky musí být připsány původci děje a jeho jednání, aby byl počítán jako kauzální k následku, můžeme rozlišit dvě základní teoretické pozice – tzv. pozici „but-for“ (či „*conditio sine qua non*“) a pozici nutných prvků v sadě podmínek („necessary element in set of conditions“ - tzv. NESS condition). Obě tyto teorie mají určité styčné prvky; obě pátrají po kauzálně relevantních podmínkách (causally relevant conditions) a snaží se provádět test, na základě něhož mohou vyvodit, jaká podmínka je kauzálně relevantní. Pro deliktní právo se otevírá v obou případech poněkud odlišná otázka než u kauzality v obecném smyslu.

³¹ KELSEN, Hans. *Všeobecná teorie norem*. 1. vyd. Překlad Milan Kubín. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 470 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 240. ISBN 80-210-2325-2, s. 39

³² NUOTIO, Kimmo in *Causation in Law: Praha 2007*. Editor Luboš Tichý. Beroun: IFEC, 2007, 223 s. ISBN 978-80-85889-93-2, s. 32 a násl.

³³ HONORÉ, Tony, Necessary and Sufficient Conditions in Tort Law in DAVID G. OWEN editor. *Philosophical foundations of tort law*. Repr. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-019-8265-795, s. 363

Nezajímá nás pouze „co způsobilo újmu“, ale „způsobil fakt, že škůdce jednal určitým protiprávním způsobem nebo podstoupil určitý typ riskantního jednání, škodní následek?“³⁴ Třetí styčný prvek spočívá v hypotetické otázce na to, co by se stalo, kdyby se nestala událost způsobená škodním jednáním (událostí). „*A third point is that, whichever theory we adopt, a hypothetical question must be put and answered. This involves a counterfactual proposition, namely that if a condition that in fact occurred had not occurred, the outcome would have been so-and-so. On the but-for theory, we must ask whether in the circumstances the consequence would have occurred had the condition not occurred. On the NESS theory, we must ask whether in the circumstances the condition was a necessary member of a set of conditions that was together sufficient to produce the consequence, i.e., would the remaining set of conditions have produced the consequence in the absence of the condition in issue?*“³⁵

1. But for theory.

„But for“ teorii, schválenou řadou právních a filosofických teoretiků, lze popsat jednoduchým způsobem jako teorii, při které považujeme určité okolnosti jako nutné pro výsledek. Existence příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem v této teorii značí, že se musíme ptát, zda by následek nastal i při absenci jednání – pokud by škodní následek nastal tak jako tak, jednání není příčinou nebo jednou z příčin, v opačném případě je kauzálně relevantní podmínkou.

Expertní skupina Evropská skupina pro delikt ní právo (European Group on Tort Law) ve svém projektu, který vyvrcholil studií, která je známá jako Principy evropského delikt ní práva (Principles of European Tort Law, PETL) tento kauzální předpoklad vyjádřila v článku 3:101 následovně: „*An activity or conduct (hereafter: activity) is a cause of the victim's damage if, in the absence of the activity, the damage would not have occurred. (Jednání nebo opomenutí (dále jen jednání), je příčinou škody poškozeného, jestliže by při neexistenci takového jednání škoda nevznikla.)*“³⁶ Výhoda „but for“ testu spočívá v jednoduchém posouzení toho, zda zde existuje příčinná souvislost mezi jednáním a škodním následkem pouze na základě otázky, zda by škodní následek nastal bez jednání. Tato jednoduchá logická operace je pro právní praxi klíčová a často bývá usuzováno právě na základě ní. „*Tort lawyers have traditionally held the view that, whatever the meaning of causal connection, the way to test whether it exists in a given case is to ask whether in the circumstances the harmful result would have occurred in the absence of the wrongful act. This is the widely adopted 'but-for' test, by which causal connection is deemed to exist between condition and consequence whenever, but for the condition, the consequence would not have occurred.*“³⁷

Problém ovšem spočívá v tom, že v některých neobvyklých případech nejsou výsledky but for testu smířitelné s naší intuitivní zkušeností a předběžným morálním soudem o odpovědnosti. Hart a

³⁴ HONORÉ, Tony, Necessary and Sufficient Conditions in Tort Law in DAVID G. OWEN editor. *Philosophical foundations of tort law*. Repr. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-019-8265-795, s. 369

³⁵ HONORÉ, Tony, Necessary and Sufficient Conditions in Tort Law in DAVID G. OWEN editor. *Philosophical foundations of tort law*. Repr. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-019-8265-795, s. 370

³⁶ *Principles of European tort law: text and commentary*. New York: Springer, c2005, xii, 282 p. ISBN 9783211230848, s. 43

³⁷ HONORÉ, Tony, Necessary and Sufficient Conditions in Tort Law in DAVID G. OWEN editor. *Philosophical foundations of tort law*. Repr. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-019-8265-795, s. 364

Honoré nastínili dva typy problematických případů – „over-determination“ a „joint determination“.³⁸ Do prvního spadá například otázka problému, kdy dva střelci simultánně zasáhnou třetí osobu, která zemře. Podle „but for theory“ ovšem není prokazatelné, že by jedna nebo druhá střela byla příčinnou následku. V druhém případě se jedná o mnohost a řetězení příčin, spočívající např. v návodu, kdy není zcela jasné, která rada je v příčinné souvislosti a která nikoliv.

2. NESS condition

Tato linie má svůj původ v učení Johna Stuarta Milla a sumě podmínek, které mají vliv na následek. Teoreticky byla nejprve rozpracována v Hartově a Honorého díle „Causation in the Law“ z roku 1959 (druhé vydání vyšlo v roce 1985), kde se mluví o tzv. INUS podmínkách (insufficient but non-redundant part of an unnecessary but sufficient condition – nedostatečná ale nikoliv přebytečná část nenutných, ale dostačujících podmínek). Hájí stanovisko, že ve specifických situacích jsou kauzálně relevantní podmínky nutným elementem sady podmínek společně dostačujících pro výsledný škodní následek.³⁹

Na tuto teorii a ranou INUS teorii J.L. Mackieho navázal Richard Wright se svou analýzou problému, která je považována za jedno z nejvýznačnějších děl v oblasti kauzality v deliktním právu. Wrightův pojem „NESS condition“ („necessary element of an actual set of conditions that are sufficient for the effect“). Podle teorie NESS, když některá konání (nebo nekonání) jsou příčinnou stavu Y, jsou tato jednání považována za NESS, tj. jsou nutným prvkem ve skupině aktuálních předcházejících podmínek, které jsou dostačující pro výskyt stavu Y.⁴⁰

Pro Wrightův NESS test je nutné rozlišovat následující schémata vztahu mezi X a Y⁴¹.

1. X je formálně nutnou/dostačující podmínkou pro Y (známou *a priori*)

X je formálně nutnou podmínkou pro Y, pokud konjunkce Y ale ne X je formální kontradikcí (jinak vyjádřeno pokud Y pak X je formální tautologie). X je formálně dostačující podmínkou pro Y, pokud konjunkce X ale ne Y je formální kontradikcí. Názorným příkladem: že je knížka žlutá je nutnou podmínkou pro to, aby byla knížka žlutá a obdélníková. Že je knížka žlutá a obdélníková je formálně dostačující podmínkou pro to, že je knížka žlutá.

³⁸ HART, H a Tony HONORÉ. *Causation in the law*. 2nd ed. New York: :Oxford University Press, 1985, lxxxi, 516 p. ISBN 01-982-5474-1.

³⁹ HONORÉ, Tony, Necessary and Sufficient Conditions in Tort Law in DAVID G. OWEN editor. *Philosophical foundations of tort law*. Repr. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-019-8265-795, s. 366

⁴⁰ Pro rozlišení nutných a dostačujících podmínek, ze kterých teorie NESS vychází, přidávám základní diagram s krátkým vysvětlujícím komentářem: X je nutnou podmínkou pro Y, pokud Y nemůže nastat bez X. Absence X značí absenci Y. X je dostačující podmínkou pro Y, pokud existence X garantuje existenci Y. Není tedy možné, aby existovalo X bez Y. Pokud je X přítomno, je přítomno také Y. Vztah mezi X a Y tak může mít čtyři varianty:

1. X je nutnou, ale ne dostačující podmínkou pro Y.
2. X je dostačující, ale ne nutnou podmínkou pro Y.
3. X je jak nutnou, tak i dostačující podmínkou pro Y.
4. X není ani nutnou, ani dostačující podmínkou pro Y.

⁴¹ Následující vzory i příklady vycházejí z článku Richarda Fumertona a Kena Kresse, kteří se touto problematikou zabývají podrobněji. Viz FUMERTON, R., and KRESS, K., 'Causation and the Law: Preemption, Lawful Sufficiency, and Causal Sufficiency, Law and Contemporary Problems, special issue on Law and Causation in Science, John M. Conley (ed.), Volume 64/Number 4 (August 2001) citováno z <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1227&context=lcp> dne 1.12.2012, s. 90 a násl.

2. X je analyticky nutnou/dostačující podmínkou pro Y (známou *a priori*)

X je analyticky nutnou podmínkou pro Y, pokud konjunkce Y ale ne X je analyticky nepravdivá (operace $Y \Rightarrow X$ je analyticky pravdivá). X je analyticky dostačující podmínkou pro Y, pokud konjunkce X ale ne Y je analyticky chybná (logická operace $X \Rightarrow Y$ je analyticky pravdivá). Příklad: staří mládenci jsou svobodní (ve smyslu neženatí) je analytická pravda. Je ovšem nejprve nutné znát obsah pojmu starý mládenec jako synonymum svobodný (neženatý) muž – po použití synonyma získáme formální tautologii.

3. X je synteticky nutnou/dostačující podmínkou pro Y (známou *a priori*)

X je synteticky nutnou podmínkou pro Y, pokud je nemožné, aby se Y vyskytovalo bez X. Tento příklad vychází ze situace, kdy operace $Y \Rightarrow X$ není ani formálně ani analyticky pravdivá, nicméně se jedná o synteticky⁴² nutnou pravdu. X je synteticky dostačující pro Y, pokud je synteticky nutnou pravdou operace $X \Rightarrow Y$. Příkladem syntetické pravdy je například věta, že trojúhelník se třemi stejně dlouhými stranami je synteticky nutnou podmínkou pro to, že trojúhelník má tři shodné úhly.

4. X je zákoně nutnou/dostačující podmínkou pro Y (pravděpodobně známou pouze *a posteriori*)

V tomto případě je nutné vycházet z empirických zjištění – z přírodních zákonů. Řekneme-li, že oheň vyžaduje kyslík, jedná se o přírodní zákon, který je zjistitelný jen na základě empirických zjištění. Vezmeme-li v potaz Humovo dílo, je právě toto kauzální propojení neprokazatelné. X je podle tohoto vzorce zákoně dostačující podmínkou pro Y, pokud zde existuje určitý zákon přírody (L), který je logicky nebo analyticky dostačující pro Y. Definice předpokládá primární pochopení přírodního zákona v jeho generalizaci.

5. X je kauzálně nutnou/dostačující podmínkou pro Y (pravděpodobně známou pouze *a posteriori*)

Kauzální model je od modelu přírodních zákonů poněkud odlišný. Kauzy v tomto případě musí předcházet případně se dít současně s jejich následky, u přírodních zákonů tomu tak není. Mluví se o kauzálních zákonitostech. Rozdíl je možné spatřit na následujícím příkladu: za určitých okolností rapidní pokles barometru bude následován bouří – tento přírodní zákon ovšem nepopisuje kauzální spojení mezi uvedenými událostmi (nejedná se ani o kauzální nutnost ani kauzálně dostačující podmínku).

Wrightův NESS test by se dal popsat tak, že se snažíme identifikovat analyticky nutné podmínky, aby jedna událost byla příčinnou události jiné. Jestliže je analyticky pravdivé, že X zapříčiňuje Y, potom X je NESS⁴³ pro Y. To, že X je NESS Y značí, že je analyticky dostačující podmínkou to, že X je kauzálně relevantním faktorem pro výskyt X. X je NESS pro Y pokud X je nutným prvkem pro jednu ze sady podmínek, které jsou dostačující pro Y. „Put another way, X is a NESS of Y when there exists some set of conditions N such that X is necessary for N, and N is (in some sense) sufficient for Y, where N minus X would not be sufficient for Y. We need this last qualification to restrict NESSs to nonredundant parts of lawfully sufficient conditions for Y. If N is lawfully sufficient for Y, then so is N +

⁴² Vychází se z Kantovského termínu syntetických soudů nutných a priori.

⁴³ Necessary element of an actual set of conditions that are sufficient for the effect.

C where C can be anything at all. If N by itself is lawfully sufficient for Y, then C will trivially be a NESS of Y by being a logically necessary condition for the occurrence of N + C – a state of affairs that is, by hypothesis, lawfully sufficient for Y.”⁴⁴

Podle některých kritiků ovšem Wrightův NESS model předpokládá deterministický vesmír. Dále kritizují, že jedinečná kauzální rozhodnutí nemohou záviset na zobecnění – tak jak to Wright činí u zákonně nutných podmínek. Takováto generalizace podle nich ignoruje vlastní fyzické procesy, což může být např. u náhrady škody na zdraví problematické. Odkazuje se tu opět na problém černé skříňky při genezi nemoci, otázce po jejím individuálním vývoji, která není strukturovatelná. Obecný zákon kauzality nemusí být v takovýchto případech nikdy nalezen.

B. proximate causes

Kromě kauzálně relevantních podmínek se v právním prostředí často mluví o nejbližší či bezprostřední příčině. Jednání musí vykazovat jisté specifické kvality vzhledem k výsledku, aby mohlo být jeho příčinou také ve smyslu právním. Je otázkou, zda se dá mluvit o kauzalitě v pravém slova smyslu, podle některých kritiků je teorie míšení nejbližší příčiny s kauzálními podmínky ve faktickém smyslu nekorektní pro přecházení od faktických soudů k soudům normativním. Kauzální minimalisté považují výše uvedené limitující teorie za nekauzální, jiní teoretici považují některé faktory za kauzální a jiné nikoliv.⁴⁵

V právním smyslu je ovšem nutná limitace kauzálního řetězce. Nekonečná šíře příčin musí být limitována a to v souvislosti s rozsahem právní odpovědnosti. V právním řádu se proto využívá některých umělých konstrukcí, které tento kauzální řetězec omezují – např. zásada umělé izolace jevů, která bere ohled pouze na ty jevy, které jsou z právního hlediska relevantní pro škodní následek.

Každopádně rozsah kauzality v právní rovině vždy omezují dva nekauzální faktory, které tak omezují i rozsah samotné právní odpovědnosti. Je to zejména rozsah a účel právních norem, neboť ne každá újma může být zahrnuta a předvídatelná v právních normách. Druhým nekauzálním faktorem je pak morálnost výsledků, protože právo má zachovávat jen takové výsledky, které jsou morálně nezávadné. Zde ovšem je nutná dostatečná erudovanost, zkušenost a mravní charakter aplikujících soudců.

C. Další právní základy limitace kauzality

Někteří teoretici nabízejí ještě další limity, které reflektují na kauzální soudy, a jež mají svůj původ mimo právní rámec, nicméně se v právním řádu tradičně využívají. Je to jednak běžné užívání kauzality /Hart, Honoré/, či samotná metafyzika kauzality /Moore/.

Odpovědnost je podle těchto autorů limitována:

I. při přerušení kauzálního řetězce (*tzv. teorie přerušení (přetržení) příčinné souvislosti*, podle níž se příčinná souvislost přeruší (nedospěje až k účinku), pokud do příčinného průběhu

⁴⁴ FUMERTON, R., and KRESS, K., 'Causation and the Law: Preemption, Lawful Sufficiency, and Causal Sufficiency, Law and Contemporary Problems, special issue on Law and Causation in Science, John M. Conley (ed.), Volume 64 / Number 4 (August 2001) citováno z <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1227&context=lcp> dne 1.12.2012, s. 94

⁴⁵ Je tomu tak i v praxi. Srovnej *Principles of European tort law: text and commentary*. New York: Springer, c2005, xii, 282 p. ISBN 9783211230848, s. 43 a násl.

vstoupí další výlučná a samostatná příčina (intervence), která způsobila účinek bez ohledu na jednání);

II. když jednání podstatně nezvýšilo pravděpodobnost výsledné újmy, která fakticky vznikne⁴⁶;

III. *zásada gradace příčinné souvislosti* - zásada, že jednotlivé příčiny a podmínky nemají pro způsobení následku stejný význam. Limitace spočívá v tom, že pokud kauzální řetězec zahrnuje sérii článků, u konečného článku její příčinnost téměř vymizí, takže výsledek je spojen s touto domnělou kauzou jen velmi vzdáleně.

VII. Shrnutí

První část tohoto článku přináší krátké shrnutí filosofických koncepcí kauzality a právně-teoretických úvah nad pojmem kauzality. Využita byla více metoda deskriptivní, jako předpoklad pro analytické tázání, které by mělo být obsahem druhé části článku. Praktické otázky toho, jakým způsobem by měl být konstruován normativní řád příčinné souvislosti zejména v jeho legislativním rámci, případně jakým způsobem by měly postupovat soudy při aplikaci právních norem (nebo při absenci výslovné právní úpravy kauzality, jak tomu je např. v České republice v současném občanském zákoníku 40/1964 Sb., ale i v novém občanském zákoníku 89/2012 Sb.) by měly vždy vycházet z výše uvedených teoretických úvah. Kdy je vhodné aplikovat but for test či se nechat inspirovat teorií NESS v medicínsko-právních sporech, které jsou při hledání kauzálního nexu zcela specifické? Které v současné době ve světě využívané modely jsou vhodné a jak je využít? To jsou základní otázky pro druhou část diskuse, kterou by měl obsahovat tento článek.

⁴⁶ Pro uvedené případy pak existují dvě skupiny názorových idejí – stoupenci tzv. risk theory a zastánci tzv. probability theory. Rozdíl vzniká na základě toho, zda jako výchozí bereme hledisko subjektivní předvídatelnosti následku nebo objektivní pravděpodobnosti následku.

Referenční seznam:

Publikace:

BEAUCHAMP, Tom L a Alexander ROSENBERG. *Hume and the problem of causation*. New York: Oxford University Press, 1981, xxiv, 340 p. ISBN 01-952-0236-8.

BEEBEE, Helen, Christopher HITCHCOCK a Peter Charles MENZIES. *The Oxford handbook of causation*. Oxford: Oxford University Press, c2009, xv, 790 p. Oxford handbooks in philosophy. ISBN 01-992-7973-X.

Causation in Law: Praha 2007. Editor Luboš Tichý. Beroun: IFEC, 2007, 223 s. ISBN 978-80-85889-93-2.

DE LAPLACE Pierre Simon, Marquis, *A philosophical essay on probabilities*, 1. Vyd. New York: John Wiley & Sons., London : Chapman & Hall, Limited, 1902

HUME, David. *Zkoumání lidského rozumu: Určeno pro posl. fak. filosof.* 1. vyd. Praha: SPN, 1971. 84 s.

KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. Překlad Jaromír Loužil, Jiří Chotaš, Ivan Chvatík. Praha: Oikoymenth, 2001, 567 s. Knihovna novověké tradice a současnosti, sv. 36. ISBN 80-729-8035-1.

KELSEN, Hans. *Všeobecná teorie norem*. 1. vyd. Překlad Milan Kubín. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 470 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 240. ISBN 80-210-2325-2.

KOŁAKOWSKI, Leszek. *Metafyzický horor*. Vyd. 1. Překlad Allan Plzák, Josef Mlejnek. Praha: Mladá fronta, 1999, 132 s. Souvislosti (Mladá fronta), sv. 15. ISBN 80-204-0767-7.

MACKIE, J. *The cement of the universe: a study of causation*. Oxford: Clarendon Press, 1980, xvi, 329 s. Clarendon library of logic and philosophy. ISBN 01-982-4642-0.

OWEN, David, G. editor. *Philosophical foundations of tort law*. Repr. Oxford: Clarendon Press, 1997. ISBN 978-019-8265-795

Principles of European tort law: text and commentary. New York: Springer, c2005, xii, 282 p. ISBN 9783211230848.

SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Plzeň: A. Čeněk, 2008, 330 p. ISBN 978-807-3801-342.

SOSA, Ernest a Michael TOOLEY. *Causation*. New York: Oxford University Press, 1993, viii, 252 p. ISBN 01-987-5094-3.

TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK, ed. *Prokazování příčinné souvislosti multikauzálních škod*. Praha: Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010, 119 s. ISBN 978-80-87488-01-0.

Články:

FUMERTON, R., and KRESS, K., 'Causation and the Law: Preemption, Lawful Sufficiency, and Causal Sufficiency, *Law and Contemporary Problems*, special issue on Law and Causation in Science, John M. Conley (ed.), Volume 64/Number 4 (August 2001)